

Popély Gyula

A kisebbségi magyar pártpolitika megújulása a harmincas évek első felében

A felvidéki magyar pártok politikája a harmincas évek elejére - e pártok tartós politikai súlya és befolyása ellenére - bizonyos tekintetben válságba került. A pártpolitika válságtünetei szoros következményei voltak az egész csehszlovákiai magyar társadalmon belül megnyilvánuló sokoldalú gazdasági, szociális, politikai, kulturális és nem utolsósorban tudati válságnak.

Az egyre komorabban feltornyosuló társadalmi problémák a húszas és harmincas évek fordulóján generációs válsághoz is vezettek, úgy is mondhatnánk, hogy a „fiúk” lázadásához az „apák” ellen. A húszas-harmincas évek fordulóján a köztársaság egyetemeit látogató, illetve a friss diplomával rendelkező magyar ifjúság spontánul és önálló hatóerőként lépett ki a kisebbségi magyar élet politikai porondjára. Ez az ifjúság már az impériumváltás után, a kisebbségi sors ezer viszontagsága és nyomorúsága közepette végezte középiskolai és egyetemi tanulmányait, s kétszeresen is érezte a maga elesettségét és leszorítottságát, mind szociális, mind nemzetiségi téren. Ezek az ifjak korán ráébredtek, hogy ők csupán másodrendű polgárai lehetnek a Csehszlovák Köztársaságnak. „Türelmetlenek voltunk, mint a gyógyíthatatlan betegek, akiket a halál rémképe kísért” - vallotta később kortársai nevében is Kovács Endre, a korszak egyik ismert. diákvezére. „Szemünk előtt jóformán semmi út nem világított. Ahonnan természetes segítséget várhattunk volna, gyanakvó tekintetek szegeződtek ránk. Politikusaink két évtizeden át atyai fensőbbiséggel örködtek, hogy a fiatalság megmaradjon 16 magyarnak, de a jó magyarság kritériumát sokan keresték üres külsőségekben.”¹

A felvidéki fiatal magyar értelmiség egy csoportjának önmegvalósító útkeresése eredményeként született meg 1928. augusztus 3.-13. között a gombaszögi cserkész táborban a Sarló, az új ifjúsági mozgalom szervezete, amelynek nyomában - Kovács Endre szavaival élve - „olyan forrongás támadt, amely nem hagyhatta érintetlenül a magyarság összességének érdeklődését”.²

Természetesen, a társadalomban, a kisebbségi magyar életben helyét kereső fiatal magyar értelmiség e nagyon is meghatározó jellegű csoportja képtelen volt sajátjának ismerni el és elfogadni a kisebbségi magyar politika hagyományos formáit. Számukra a kisebbségi sors egyfajta „nagy misszióvállalás” volt, olyan tűz, amelyben a magyarságnak meg kell tisztulnia. Ismét csak a kortárs Kovács Endre megállapítását idézzük, aki rendkívül pregnánsan fejezte ki kora jószándékú magyar fiatal értelmiségének meddő útkeresését. „Bizonyos, hogy eltávolodtunk attól az eszményi kisebbségi életformától, amelyet politikusaink szántak a magyar töredéknek. Genf és Szüllő Géza egyidőben váltak túlhaladottakká szemünkben, hiszen sem a Népszövetség, sem a gravamináció nem vitt egy lépéssel sem közelebb az emberi élethez. Ideálunk a kisebbségi talajban gyökerező munka volt, ennek megvalósított formáit kereste tekintetünk. Ehhez kellett volna az idősebb nemzedék jóakarató támogatása. Tragikus tény, hogy a kisebbségi magyar politikai vezetés és a fiatalság értékesebb része elkerülték egymást”³ - vonta le a szomorú generációs megnevelés tanulságait Kovács Endre.

A kisebbségi magyar politikát a harmincas évek elejéig még az impériumváltás előtti évekből származó régi politikusi garnitúra irányította. A feltörekvő magyar értelmiségi ifjúság lebecsülte ezt az idősebb korosztályt, és a kisebbségi magyar politikusokat maradiaknak tartotta. Ez részben igaz is volt, mivel a magyar ellenzéki pártok következetesen hagyományörző, de megcsontosodottan múltba forduló politikája egyre kevésbé felelt meg a

megváltozott idők árnyaltabb, sokoldalúbb, az élet minden területét felölelő politikai elvárásainak.

A harmincas évek elején már magukon a magyar ellenzéki pártokon belül is kezdett kialakulni egy belső ellenzék, amely szükségét érezte a magyar pártpolitika megújításának, és egyre sűrűbben bírálta a régi pártvezetőségek kevésbé hatásos módszereit. Így aztán a magyar pártok politikájának megreformálása és az országos pártvezetőségek újjászervezése elengedhetetlen követelményévé vált a csehszlovákiai magyarság politikájának. Az első jelentősebb változás az Országos Keresztényszocialista Párton belül következett be. Szüllő Géza pártelnök 1932. augusztus 18-án ugyanis rossz egészségi állapotára való hivatkozással leköszönt elnöki tisztségéről. Szüllő lemondása után a párt élére egy ideiglenes elnöki tanács állt Grosschmid Géza szenátor vezetésével.⁴ Az új rendes pártelnök megválasztása azonban nem várathatott sokáig magára.

Az Országos Keresztényszocialista Párt 1932. november 30-án tartotta meg V. országos kongresszusát Érsekújvárott. lényegében ez a kongresszus jelentette a párt belső megújulásának kezdetét. A kongresszus lefolyása és a megválasztott új országos pártvezetőség összetétele már sejtette, fagy a párton belül egy új, lendületes munkastílus van kialakulóban. A párt elnöki tanácsának vezetője, Grosschmid Géza szenátor is utalt rá ünnepi programadó beszédében, hogy az Országos Keresztényszocialista Pártnak feltétlenül szüksége van új erőforrásokra, mivel csak így újíthatja meg, teheti eredményesebbé munkáját. „Itt a pártmunkának olyan kimélyítésére gondolok - hangoztatta -, amely a meglévő kereteknek tartalommal való megtöltése és a meglévő törvényes intézményeknek népünk javára való felhasználása útján ezt a törekvésünket megvalósítani segít.” Grosschmid szerint mindenekelőtt a fiatalabb nemzedéket kell fokozottabb mértékben bekapcsolni a párt politikai munkájába, s mind országos, mind alsóbb szinten jobban igénybe kell venni az ifjabb káderek lendületes, friss energiáját. A szenátor reményét fejezte ki aziránt, hogy a megválasztandó új országos pártvezetőségben meglesz a készség és az erő a pártélet reneszánszának megteremtésére.⁵

A pártkongresszuson Szlovákia és Kárpátalja területéről 742 helyi szervezet képviseltette magát, beleértve a párt szlovák és német szervezeteit is. A kongresszuson megjelent néhány szlovák és német küldöttre való tekintettel és feléjük tett gesztusként a párt egyes vezetői az ő anyanyelvükön mondták el beszédeiket például Dobránszky János szlovákul, Jabloniczky János németül.⁶

Az Országos Keresztényszocialista Párt kongresszusát a sajtó is nagy figyelemmel kísérte. A Prágai Magyar Hírlap például vezércikkben kommentálta annak lefolyását és szellemét. A lap szerint ez a kongresszus is egyik láncszeme a magyar pártok nemrég beindult megújulási folyamatának. „Aki figyelemmel kíséri a szlovenszkói magyar politika útjait - írta a pártkongresszus másnapján -, az elmúlt hónapok folyamán okvetlenül észrevette, hogy mindenfelé örvendetes agilitás indult meg, bizonyos tisztító és reorganizáló munka, új koncentráció és erőgyűjtés, amely hivatott új lendületet adni és a megváltozott körülmények között fokozott erő kifejtésre bírni a kisebbségi magyarság politikai akcióját. A forrás és a kristályosodás, az átcsoportosítás és a nekilendülés, az aktualitásokhoz való idomítás és az újjászervezés nehéz és körülményes munkája befejezéséhez közeledik. Mindenfelé új tartalom tölti meg pártjaink kereteit” - konstatálta nagy lelkesedéssel a Prágai Magyar Hírlap vezércikkírója. A pártkonferencia kommentátora különösen a Grosschmid Géza által bejelentett „fiatalításnak” tulajdonított nagy jelentőséget. „Az »új erőforrások« legelején az ifjúság halad, mint ahogy Grosschmid szenátor programadó beszédének egyik legfontosabb szakasza is az, ahol az ifjúság bekapcsolását és fokozott szerepeltetését teszi az új akció egyik főfeladatává” - szögezte le a vezércikk. A fiatalítási programot a kommentátor teljes odaadással helyeselte. Véleménye szerint, józan és tapasztalatokban gazdag ifjú nemzedék érett meg közöttünk az elmúlt tizennégy év alatt, harminc-negyven éves kitűnően felkészült

magyar férfiak légiója zárkózik fel a munka frontjába, s ez a tájékozott, a kisebbségi helyzet minden adottságával, követelményével és lehetőségével tisztában lévő, intranzigensen nemzeti magyar réteg annyi pozitív ismerettel és annyi energiával érti a mai helyzetet, s annyira a realitásokból kiindulva tud munkához kezdeni, mint a kisebbségi sorsküzdelem legkipróbáltabb harcosai”. Az ifjabb nemzedék intenzívebb bevonása a politikai munkába a Prágai Magyar Hírlap szerint feltétlenül “erőgyarapodást” fog eredményezni, az tehát mindenképpen üdvözlendő.⁷

Két héttel az érsekújvári kongresszus után, 1932. december 14-én Ótátrafüreden összeült az Országos Keresztényszocialista Párt új országos pártvezetősége, amely megválasztotta a párt végrehajtó bizottságát, illetve új elnökét és két alelnökét. Új elnökké az akkor mindössze 31 éves Esterházy Jánost választották. Franciscy Lajos nyitrai prépost-kanonokot “érdemei elismeréséül” a párt tiszteletbeli elnökévé választotta meg az országos pártvezetőség. (Franciscy azonban csak rövid ideig volt a párt tiszteletbeli elnöke, mivel néhány hónappal később, 1933. április 6-án elhunyt.) A két alelnök Dobránszky János és Neumann Tibor lett. A párt 10 tagú végrehajtó bizottságának rendes tagjaivá a következőket választották: Galambos Béla; Haiczl Kálmán, Porubszky Géza, Tomasek László, Turchányi Imre és Vircsik Károly a nyugat-szlovákiai, Keresztury József, Teschler Antal és Tost Barna a kelet-szlovákiai pártkerület, valamint Dóry Ernő Kárpátalja képviselőjében.⁸

Az Országos Keresztényszocialista Párt 1932. december 14-én megválasztott új végrehajtó bizottsága azonban csak 1933. május 4-én tartotta első ülését Pozsonyban, Esterházy János országos pártelnök vezetésével. A decembertől májusig eltelt időt Esterházy - saját bevallása szerint - tájékozódásra használta fel. Sorban látogatta a vidéki pártszervezeteket, hogy így személyes tapasztalatokat szerezzen a párt helyi csoportjainak életéről. “Mindenuzt meggyőződtem arról, hogy híveink között a hangulat kitűnő, és a keresztényszocialista eszmének mindenütt kedvező talaja van” összegezte tapasztalatait a pártelnök. “Meggyőződtem ellenben másrészt arról is - folytatta tapasztalatainak vázolását Esterházy -, hogy ellenfeleink erős agitációt fejtenek ki, hogy sorainkat meggyöngyítsék.” A pártnak ezért mindent meg kell tennie az ellene irányuló aknamunka ellensúlyozására, fejtegette az új pártelnök. Ismételten szükségesnek látta szólni a fiatalabb nemzedék megnyerésének fontosságáról, s javaslatára a végrehajtó bizottság az ifjúsági ügyek állandó előadójául Cottely István pozsonyi ügyvédet kérte fel.⁹

Az 1933. évet a Magyar Nemzeti Párt is a megújulásra, az új munkastílus kidolgozására kívánta szentelni. A párt belső életét átformáló új eszmék itt is 1933 első felére teljesedtek ki. A “reform”, a belső megújulás jegyében zajlott le a párt országos jelentőségű lévai nagygyűlése 1933. május 14-én, amelyet mintegy a Magyar Nemzeti Párt rendkívüli kongresszusának is nevezhetnénk. Itt több figyelemre méltó mozzanat jelezte az új felfogás érlelődését.

Az 1933. május 14-i lévai nagygyűlés fő szónoka, a párt új munkaprogramjának vázolója természetesen a pártvezér, Szent-Ivány József volt. A Magyar Nemzeti Párt - a pártvezér meghatározása szerint - “egyenes és világos úton halad”, a programja pedig egyszerűen a “tiszt és szent nacionalizmus”. A félreértések elkerülése végett mindjárt magyarázattal is szolgált ezzel kapcsolatban, illetve kifejtette a párt “nacionalizmusának” három „tantételét”. Eszerint ez a nacionalizmus először is azt jelenti, hogy „mindenféle osztály- vagy felekezeti harc kiküszöbölését akarjuk és követeljük”. A párt „nacionalizmusának” második alaptételként azt szabta meg a pártvezér, hogy „követeljük a nemzet teljes egyenjogúságát és számunknak, kultúránknak megfelelő jogot a világ nemzetei között”. A harmadik alaptétel pedig az, hogy „testvéri szemmel kísérik a Szlovénországi és Ruszinszki területén velünk együtt élő népek nemzeti, kulturális és gazdasági életét, velük együtt dolgozni és mint egyenjogú felek, nemzetfönntartó munkájukban segítségükre és támogatásukra állani óhajunk”.¹⁰ Tehát soha ártatlanabb és humánusabb „nacionalizmust” a Szent-Ivány József

által kifejtett elveknél! A „nacionalizmus” szó helyett sokkal inkább a „patriotizmus,, fogalmával jelölhetnénk a pártvezér „alaptételeit”.

Szent-Ivány programadó beszédének legjelentősebb része az ifjú nemzedék és a munkásság körében végzendő munka fokozásának szükségességéről szolt. Beszédében keserűen konstatálta a párt számára nagyon is elszomorító tény: „A magyar ifjúság körében a magyarság politikai pártjairól úgy beszélnek, mint a reakciós, a fáradt múltból átnyúló öregek és teóriák területéről.” Az ifjúság érzékenyen reagál a környező világ problémáira, minden eszmeáramlat befogadására fogékony, s így bizony sokan közülük felróják a magyar pártok vezetőinek - ismerte be Szent-Ivány -, „hogy nem vagyunk eléggé szocialisták, mert figyelmünket a munkásság sorsára nem irányítjuk és privilegizált osztályokra terjed ki a munkánk; hogy nem vagyunk eléggé realisták, mert nem vesszük figyelembe a kisebbségi adottságokat; hogy nem vesszük észre az új világ hajnalát”. Természetesen, Szent-Ivány József nem gyakorolt pártja nevében önkritikát lévai beszédében, s inkább az ifjúságot illette elmarasztaló szavakkal. Mindazonáltal a lévai nagygyűlés résztvevői a pártmunka hatékonyabbá tétele érdekében nem láttak más megoldást, mint a munkásság, az ifjúság és a nők között végzett munka fokozását.¹¹

Holota János nemzetgyűlési képviselő kezdeményezésére a nagygyűlés határozati javaslatban mondta ki, hogy a párt „munkásszakosztályát életre kelti és annak erőteljes működését biztosítja”. Jaross Andor javaslatára határozat született a párt ifjúsági szakosztályának felállításáról, amelynek határidejéül 1933. december 31-ét tűzték ki. Majd Bicsovsky Kázmér javaslatára a nagygyűlés megbízta a pozsonyi párt szervezetet a Magyar Nemzeti Párton belül egy országos női szövetség tervének kidolgozásával.

A nagygyűlés záróakkordjaként megejtett tisztújításnak csupán annyi érdekessége volt, hogy a lemondott Szilassy Béla szenátor helyére a fiatal Jaross Andor tartománygyűlési képviselőt választották meg a párt ügyvezető elnökévé. A pártvezér továbbra is Szent-Ivány József, az országos pártelnök pedig Törköly József maradt.¹²

Két héttel a Magyar Nemzeti Párt érsekújvári nagygyűlése után - 1933. május 29-én - a párt végrehajtó bizottsága tartott ülést Losoncon Szent-Ivány József elnökletével. Itt többek között döntés született arról, hogy a Magyar Nemzeti Párt adminisztrációs központjának, az országos pártirodának székhelyét Losoncról Komáromba teszik át, s élére ideiglenesen Koczor Gyulát, a párt országos elnökhelyettesét állítják. A végrehajtó bizottság behatóan foglalkozott még a párt leginkább sürgetőnek tekintett feladataival, az ifjúság, valamint a munkásság között végzendő szervező munka megindításának kérdéseivel. E feladatok felelőséül Jaross Andor ügyvezető elnököt és Koczor Gyula elnökhelyetteset bízta meg a párt végrehajtó bizottsága.¹³

A Magyar Nemzeti Párt vezetői - különösen az agilis Jaross Andor - nagy lendülettel láttak hozzá a konkrét szervező munkához. 1933. júniusa folyamán a Felvidék több magyarlakta városában is úgynevezett ifjúsági kongresszusokat, valójában ifjúsági nagygyűléseket kívántak tartani, amelyeken a csehszlovákiai magyar ifjúság problémáival, illetve a párt felállítandó ifjúsági szakosztályainak munkaprogramjával és feladataival szándékoztak foglalkozni. A hatóságok azonban több nagygyűlés megtartását egyszerűen nem engedélyezték, azzal az indokkal, hogy a párt létrehozandó ifjúsági szakosztályának nincsenek jóváhagyott alapszabályai, így tehát a szervezkedés törvénytelen.¹⁴ Az érvelés átlátszó mellébeszélés volt csupán, elvégre a 21. életévüket betöltött, s így szavazati joggal is rendelkező egyének bármely politikai pártban teljes joggal szervezkedhettek, s ehhez nem volt egyáltalán szükséges semmiféle külön alapszabályok jóváhagyása. Ifjúsági szervezetei egyéb politikai pártoknak is voltak, és azok működése elé a hatalom nem gördített akadályokat.

Néhány helységben ennek ellenére sikerült megtartani a tervezett nagygyűléseket. Az egyik legsikerültebb akcióra Érsekújvárott, ebben a lelkes magyar nemzeti érzelmű, s

tősgyökeresen magyar jellegű városban került sor. Az 1933. június 15-én megtartott rendezvény vezérszónoka Jaross Andor, a párt ügyvezető elnöke, valamint Holota János nemzetgyűlési képviselő, Érsekújvár polgármestere voltak. Jaross szólt a szervezkedés céljáról, a helyét kereső új magyar ifjúság küldetéséről a csehszlovákiai magyarság, konkrétan a Magyar Nemzeti Párt politikai mozgalmában. Ez a párt - hangsúlyozta Jaross Andor ügyvezető elnök - tisztában van azzal, hogy „egy mozgalom életében a fiatalság adja az előretörő lendületet, míg az öregek a bölcs mérsékletet”, ezért a jövőben nélkülözhetetlen lesz az új generáció aktív bekapcsolása a magyar nemzeti kisebbség politikai munkájába.¹⁵

A Magyar Nemzeti Párt ifjúsági nagygyűlései június második felében és július elején sorozatban folytatódtak. 1933. június 26-án például Rimaszombatban és Rimaszécsen került sor ilyen megmozdulásokra a párt főembereinek részvételével, másnap pedig Tornalján tartottak nagysikerű „ifjúsági kongresszust”. A tornaljai nagygyűléssel kapcsolatban érdemes felfigyelni Szent-Ivány József pártvezér itt elhangzott ünnepi beszédére, amelyben a nemzeti összefogás szükségességét hangsúlyozta. „A magyar gazda, iparos, munkás, kereskedő egy elválaszthatatlan közös sorsnak a részese, mely alól egyik sem vonhatja ki magát” - mondta a pártvezér. „Közösen egymás mellett és együtt kell tehát állniok a küzdelemben is, mert annak csak így lehet eredménye.” Természetesen, Szent-Ivány a magyar ifjúság nemzeti küldetésének kellő hangsúlyozását sem mulasztotta el. „Ebben a munkában részt kell vennie az ifjúságnak is. Az ifjúságot tanítani és felvilágosítani akarjuk. Meg akarjuk ismertetni feladataival és kötelességeivel, hogy majd átvegyék a kellő készséggel tőlünk azt a munkakört, melyben mi most rendíthetetlen hittel a jobb jövőért dolgozunk. Megszervezzük a magyar fiatalságot, de ebben a szervezésben nincs semmi felforgató, semmi államellenes. A magyar nemzet ifjúsága is élni akar a szervezkedés jogával és ezt meg is követeli magának”¹⁶ - fejtette ki a Magyar Nemzeti Párt ifjúsági politikájának summáját tornaljai beszédében Szent-Ivány József.

1933. júniusának végén és júliusában serényen folyt országszerte a Magyar Nemzeti Párt szervező munkája. Több helyi szervezet mellett is sor került a párt ifjúsági szakosztályának megalakítására „Fiatal Magyarok Munkacsoportja” néven. Ezek élére mindenütt önálló vezetőséget is választottak.¹⁷

A Magyar Nemzeti Párt ifjúsági politikájának „felügyelője”, a szervező munka fő irányítója és ideológusa a párt új országos ügyvezető elnöke, Jaross Andor tartománygyűlési képviselő volt. Jaross fiatalos lendülettel szónokolt a párt „ifjúsági kongresszusain”, fáradhatatlanul szervezte a helyi szervezetek keretében az ifjúsági szakosztályokat, a sajtóban pedig világosan és mindenki számára érthetően fejtette ki és indokolta meg a beindult szervezkedés szükségességét és létjogosultságát. „Az elmúlt évtizedben új és új generációk lépték át a választójogot jelentő korhatárt, olyan nemzedékek, melyek nevelése az iskolában nélkülözte azt a szellemet, mely a nemzeti lélek idealizmusát ügeti át a fiatal szívbe” -- szögezte le a Prágai Magyar Hírlapban közzétett vezércikkében Jaross Andor. Szerinte a Magyar Nemzeti Pártnak előbb-utóbb az új fiatal magyar nemzedék felé kellett fordulnia, s fel kellett tennie számára a kérdést: „...kisebbségi sorsban felnőtt fiatal magyarok, vállalkozók-e a kisebbségi sorsot annak minden küzdelmességével és áldoznitudásával?” Az ifjúság jobbik része igennel válaszolt erre - fejtegette a továbbiakban Jaross Andor -, s vállalta „az apák felvett harcát”. A párt ifjúsági szervezeteit Jarossék a párt egységes, osztályok felett álló szakosztályainak szánták, de a szervezkedés folyamán inkább a munkás és paraszt fiatalság megnyerésére helyezték a hangsúlyt. „A Fiatal Magyarok Munkacsoportjában modern harmóniában egyesül minden foglalkozású és osztályú magyar”--fejtette ki a szervezők elképzeléseit Jaross, s mindjárt azt is hozzátette, hogy bár ez a szervezet nagyrészt a fizikai munkásokra számít, keze azonban ki van nyújtva a fiatal szellemi munkások felé is”.¹⁸

A Magyar Nemzeti Párt az ifjúság körében végzett munkával párhuzamosan a magyar munkásság között is hozzálátott a konkrét szervező munkához. Ennek eredményeképpen a

párt pozsonyi helyi szervezete mellett 1933. június 24-én valóságosan is létrehozták a munkásszakosztályt, amely országos viszonylatban is a Magyar Nemzeti Párt első ilyen jellegű szervezete volt.¹⁹

A Magyar Nemzeti Párt vezetősége tehát fiatalos lendülettel és aránylag rugalmasan látott hozzá kitűzött feladatai realizálásához. Ugyanez volt a szándéka az Országos Keresztényszocialista Pártnak is, itt azonban már bizonyos késedelem volt tapasztalható a konkrét szervező munka megindítása terén, úgy, mintha a párt a kezdeményezést eleve átengedte volna a testvérpártnak. Az Országos Keresztényszocialista Párt Országos Pártvezetőségében és Végrehajtó Bizottságában is sok szó esett az ifjúsági és munkásság megszervezésének problémáiról, a gyakorlati lépések egyelőre azonban vártak magukra.

Az Országos Keresztényszocialista Párt 1933. június 27-én Ótátrafüreden megtartott országos pártvezetőségi ülésén Esterházy János pártelnök ismételt az ifjúság megszervezésének elodázhatatlan szükségességére hívta fel figyelmét. Beszért a párt hagyományos politikai vonalvezetéséről és meg nem alkuvó ellenzékiességéről is, de arra is határozottan rámutatott, hogy a párt régebbi harcosainak, a már összekovácsolódott, kipróbált gárdának az utánpótlással is törődnie kell. „Ezért kötelességünk pártpolitikai munkánkat úgy végezni, hogy biztosítsuk pártunknak az utánpótlást” - hangsúlyozta. - Ezért elsőrendű kötelességünk gondoskodni ifjaink neveléséről, hogy azok vallásos, hit- és nemzethű, fegyelmezett, jellemzilárd férfiakká váljanak, akik majd a gyakorlati életben megállják helyüket. Egyik legfőbb célunk Szlovenszkó és Ruszinszkó autonómiája, mely részben attól is függ, hogy sikerül-e fiainkat a mi szellemünkben nevelve megnyerni a mi céljainknak” - fejtette ki ezzel kapcsolatos álláspontját az országos pártelnök.²⁰

Az országos pártvezetőség a továbbiakban többek között meghallgatta Cottely István előterjesztését, aki előadta az ifjúság megszervezésére vonatkozó javaslatait. A pártvezetőség elfogadta ezeket, s Cottelyt bízta meg azok realizálásának előkészítésével, miközben egy külön bizottságot is felállított az ifjúsági ügyek állandó intézésére.²¹

Az 1933. évben mind a Magyar Nemzeti Párt, mind az Országos Keresztényszocialista Párt politikája a megújulás útjára lépett. Az újítás, a reform szele mindkét pártot egyformán meglegyintette, bár a megújódási folyamat megvalósításában a Magyar Nemzeti Párt volt kezdeményezőbb. Mindkét pártról elmondható azonban, hogy taktikájuk kezdett ügyesebben, látványosabban igazodni a valóságos élet napi követelményeihez és problémáihoz. A megifjodott pártvezetőségek munkája eredményesebb, hatékonyabb lett.

Ezzel párhuzamosan azonban a csehszlovák államhatalom is különböző szigorító intézkedéseket léptetett életbe. A pártok szervezkedését igyekezett minden eszközzel akadályozni. A Szlovákiai Országos Hivatal például 1933. július 10-én kelt 27 000/1933. sz. elnökségi határozatával betiltotta a Magyar Nemzeti Párt ifjúsági szakosztályainak, a Fiatal Magyarok Munkacsoportjának további Szervezését, illetve a már létezőket feloszlattaknak nyilvánította. A tiltó rendelkezés azt hozta fel ürügyül, hogy a párt ifjúsági szakosztálya, a Fiatal Magyarok Munkacsoportja nem rendelkezik hatóságilag jóváhagyott alapszabályokkal, így ez a szervezkedés jogtalan és törvénybe ütköző. A Szlovákiai Országos Hivatal a szóban forgó döntést 1933. július 20-án az államrendőrség és a nyomozó szervek útján hozta a párt központi, kerületi, körzeti és helyi vezetőinek tudomására. A párthelyiségekben, valamint a párt központi, kerületi, körzeti és helyi vezetőinek magánlakásán házkutatásokat tartottak, amelyek folyamán főként az ifjúsági szervezkedésre vonatkozó iratokat és levelezést foglalták le.²²

A Szlovákiai Országos Hivatal rendelkezése és az otromba rendőrségi beavatkozás az egész felvidéki magyarság körében nagy visszatetszést szült. A magyar sajtó természetesen

azonnal hírt adott az atrocitásokról. A párt országos vezetői haladéktalanul tiltakoztak az általuk jogtalannak ítélt betiltás és a rendőrségi zaklatások ellen. Törköly József, a Magyar Nemzeti Párt országos elnöke mindjárt a feloszlatastról szóló határozat kézbesítésének és a házkutatások foganatosításának napján, 1933. július 20-án megírta és elküldte tiltakozó levelét a belügyminiszternek, amelyben többek között a következőkkel indokolta a Szlovákiai Országos Hivatal intézkedésének és a hatósági közegek eljárásának jogtalanságát:

„A Fial Magyarok Munkacsoportja» mint egyesület a magyar nemzeti párt mellett nem létezik, ellenben a pártnak van a párt kebelében ifjúsági szakosztálya, melynek a szervezeti szabályai szerint a neve: Fial Magyarok Munkacsoportja. Nagyon téved tehát az országos hivatal, amikor a magyar nemzeti párt mellett működő egyesületként feloszlata a »Fial Magyarok Munkacsoportjá«-t, mint amelynek jóváhagyott alapszabálya nincs. Ilyen egyesület nincs. Tehát fel sem oszlatható. Ellenben a pártnak, mint minden pártnak, vannak szakosztályai... (...) Ezek a szakosztályok a párt szervei, amelyek között megoszlik a pártmunka. (...) A párt nem egyesület. Annak nincs szüksége jóváhagyott alapszabályokra. Teljesen szabadon határozza meg a maga szervezetét és teljesen szabadon, minden jóváhagyás nélkül alkotja meg a maga és bizottságai, szakosztályai részére szervezeti szabályzatát. Ezeket a szakosztályokat nem lehet azon a címen feloszlata, hogy nincsen hatóságilag jóváhagyott alapszabályuk.» Törköly képviselő végül kérte a belügyminisztert, hogy nyilvánítsa semmissé a betiltást elrendelő végzést.²³

Szent-Ivány József 1933. július 21-én személyesen is felkereste a belügyminisztert, akinél szóban emelt panaszt a párt ifjúsági szervezeteinek betiltása, a rendőri zaklatások és a házkutatások ügyében. Cerny belügyminiszter megértően reagált Szent-Ivány panaszára, s kijelentette, hogy szerinte sem minősíthető szabálytalannak, ha egy politikai párt fiatal híveit külön ifjúsági szakosztályokba szervezi.²⁴

A Magyar Nemzeti Párt illetékesei július 22-én a Szlovákiai Országos Hivatal vezető tisztségviselőit is felkeresték a párt ifjúsági szervezeteinek feloszlata ügyében. Mindenekelőtt azt szerették volna kipuhatolni, milyen feltételek mellett volna elérhető a betiltást kimondó intézkedés visszavonása. Ezzel egyidejűleg azonban a párt Országos Végrehajtó Bizottsága azt is szükségesnek látta, hogy valamilyen módon megnyugtassa tagságának - főleg a fiatalságnak megbolygatott kedélyeit a hatósági beavatkozással és zaklatásokkal kapcsolatban. Július 22-én megfogalmazta, s a másnapi lapokban nyilvánosságra is hozta felhívását, „szózatát”, amelyben igyekezett megmagyarázni a július 20-án történetet, illetve igyekezett bátorságot, kitartást önteni a hatósági erőszak következtében bizonyára részben megfélemlített ifjú párthíveibe.

„Az országos hivatal folyó hó 10-én kelt és folyó hó 20-án a párt országos elnökségének kézbesített végzésévet feloszlata pártunk ifjúsági szakosztályát; a Fial Magyarok Munkacsoportját.

Ez a szakosztály az alkotmánytörvényben lefektetett jogok alapján a választójoggal bíró tagokból alakult és fejtett ki működést. A feloszlató végzést pártunk elnöksége megfellebbezte. Miután azonban a feloszlató végzés egyben kizárja a fellebbezés halasztó hatályát, a Fial Magyarok Munkacsoportja kénytelen működését ideiglenesen beszüntetni.

Bízunk benne, hogy a belügyminiszterhez intézett fellebbezésünk alapján ifjúsági szakosztályunk, amely eddig is csak a törvények keretei között fejtett ki működést, munkáját ezen minőségben újból megkezdheti.

A feloszlató végzéssel egyidejűleg sok községben elkobozták a párttagok által viselt fekete nyakkendőket, valamint a magyar nemzeti párt jelvényét. Ezen jogsérelem ellen megteesszük a megfelelő lépéseket.

A Magyar Nemzeti Párt országos végrehajtó-bizottsága leszögezi, hogy a párthoz tartozó magyar ifjúság szervezése törvényben biztosított joga és arról semmi körülmények között lemondani nem fog. Tiltakozik a politikai ellenfelei által terjesztett rosszakaratú híresztelés

ellen, mintha az ifjúsági szervezetek katonai alakulatok volnának, vagy ilyen célt szolgálnának.

Fiatal tagjainkat felszólítjuk, hogy méltóságteljes önuralommal viseljék el a hatóságnak ezen kétségtelenül céljaink és munkánk félreértéséből fakadt elhatározását és várják meg azokat az utasításokat, amelyeket pártunk elnöksége ki fog adni.

Ti tagjai voltatok és vagytok a szlovenszkói Magyar Nemzeti Pártnak. Ez a feloszlató végzés ezen minőségeket nem érinti s nem is érintheti. Végezzétek munkátokat a nemzetért, a családért és önmagatokért az országos párt keretein belül addig, amíg az ifjúsági szakosztály munkáját szüneteltetni kénytelen. A párt mindig fel fogja karolni az ifjúság különleges ügyeit és kérdéseit, hogy a nevelő munka folyamatában meg ne álljon. Magyar nemzeti öntudat és törvénytisztelet legyen e munka közben is, mint eddig; a jelszavatok.”²⁵

Jaross Andor, a Magyar Nemzeti Párt országos ügyvezető elnöke július 26-án ismételten tárgyalt Jozef Országh-gal, a Szlovákiai Országos Hivatal elnökével a párt feloszlattott ifjúsági szakosztályairól. Országh nem vonta kétségbe a Magyar Nemzeti Pártnak azt a jogát, hogy a párt kebelén belül külön ifjúsági szervezeteket létesítsen, hangsúlyozta azonban, hogy feltétlenül kerülni kell azt a látszatot, mintha ezek a szervezetek úgymond félkatonai jellegű alakulatok lennének. Országh szerint például mindenképpen kerülendő az egységes megkülönböztető jelvény viselése. Jaross Andor biztosította a hatalom illetékeseit, hogy pártja hajlandó az ifjúsági szakosztály szervezeti szabályzatát a hatóság elvárásai szerint módosítani, ha ezáltal elérhető lesz az Országos Hivatal feloszlató rendelkezésének visszavonása.²⁶

A Magyar Nemzeti Párt vezetőinek zaklatásai és a házkutatások azonban ettől függetlenül tovább folytak egész Szlovákiában. A sajtó szinte naponta hozta a híreket a csendőrség és a nyomozók újabb és újabb durva akcióiról. Több helyen előfordult, hogy a párt egyes vezetőit és tagjait beidéztek a község házára vagy a csendőrségre, ahol kihallgatták őket. Ez annál is inkább visszatetszést szült, mivel Jozef Országh, a Szlovákiai Országos Hivatal elnöke a Jaross Andorral folytatott megbeszélések után már kilátásba helyezte az ifjúsági csoportok további szervezésének és működésének engedélyezését.²⁷

Az 1933. év nyara tehát egyáltalán nem nevezhető eseménytelen időszaknak a magyar pártok, különösképpen a Magyar Nemzeti Párt esetében. Az egész kisebbségi magyar politika megújulóban volt, a csehszlovák államhatalom azonban különböző tiltó intézkedésekkel sorozatosan igyekezett gátolni e folyamatot. 1933 nyárutóján azonban mindennek ellenére bizakodó volt a hangulat a magyar pártok házatáján. A testvérpártoknak mind vezetői, mind egyszerű tagjai reménykedve néztek a jövőbe, s bíztak a kisebbségi magyar politika súlyának további növekedésében.

Jaross Andor, a Magyar Nemzeti Párt fiatal országos ügyvezető elnöke 1933. szeptember elején a Prágai Magyar Hírlap hasábjain figyelmet érdemlő vezércikkben elemezte a magyar kisebbségi politika eddigi eredményeit, jelenlegi problémáit, valamint aktuális céljait és feladatait. Jaross szerint „az elmúlt tizennégy év a kisebbségi életsorsban nem múlt el nyomtalanul felettünk”. Az elért eredményeket a viszonyokhoz és lehetőségekhez képest magasra értékelte, s megelégedéssel nyugtázta, hogy a magyar nemzeti kisebbségnek „erős, átütőképes politikai szervezete van a két ellenzéki testvérpártban”, amelyek „az önvédelmi harcnak mindenkor éber hadseregét adták”. Kitért a magyar kulturális szervezetek nemzeti szempontból oly fontos és áldásos tevékenységére, a gazdasági érdekvédelmi szervezetek kiépülőben levő hálózatára, végül a pártpolitika aktuális feladatairól szólva többek között a következőket szögezte le: „A politikai pártok már lefektetett síneken haladnak. Nincs okunk, hogy ezekről letérjünk. Ki kell mélyítenünk a vezetők és a választó tömegek között az összeköttetést, a pártot mint élő és működő organizmust kell fenntartanunk. Be kell fejeznünk az ifjúság beiktatását a pártok életébe. Ez a munka, mely a magyar nemzeti pártnál a Fiatal Magyarok Munkacsoportjának ismert hatósági feloszlásával járt, nem torpant meg; a

pártnak joga van szakosztályba szervezni fiatal tagjait, és e téren a hatósági kívánalmak respektálásával azt folytatni fogja. A munkásság, mely lassan, de biztosan ábrándul ki a nemzetközi jellegű pártokból, már megtalálta az utat pártjaink felé, és a pártok feladata most ezen társadalmi osztály fontosságának átérzésével kitérni a kapukat, melyen keresztül megszállhatják a magyar munkások a nemzeti front e szakaszon gyéren védett állásait.” Természetesen, Jaross a testvérpártok minél szorosabb jövőbeli együttműködésének szükségességére is rámutatott idézett vezércikkében. A kilátásokat ezen a téren is megnyugtatóknak tartotta. „Az együttműködés pártjaink között biztosítva van - szögezte le a Magyar Nemzeti Párt országos ügyvezető elnöke - és a jövő, úgy látom, azt kívánja, hogy térjünk gyakorlatilag is azokra a bevált vágányokra, melyeken pártjaink Petrogalli Oszkár elgondolása szerint intézményesen is biztosítva haladtak együtt.”²⁸

A magyar pártpolitika pezsgőbbé válása - amint arra már rámutattunk - kezdett az államhatalom számára egyre kellemetlenebbé válni, ezért az szigorító intézkedések sorozatával fékezte ezt a számára semmiképpen sem örvendetes folyamatot. A testvérpártok közül a Magyar Nemzeti Párt fejtett ki nagyobb aktivitást, ezért a hatalom is természetesen a párt ellen lépett fel nagyobb eréllyel. Ilyen kisebb-nagyobb „tyúkszemrehágásokra” 1933 nyara után az ősz folyamán is többször sor került.

A Magyar Nemzeti Párt vezetői 1933 őszén tovább szerették volna mélyíteni a kapcsolatot a párt szélesebb rétegeivel, s ezt többek között úgynevezett vándorgyűlések formájában kívánták realizálni: Az első ilyen - különböző látványosságokkal vonzóbbaká tett - rendezvényre 1933. szeptember 3-án, vasárnap került volna sor a bércpusztai erdőben a párt tomaljai körzetének szervezésében. Az illetékes hatóságok a vándorgyűlés megtartását azonban nem engedélyezték, így aztán hivatalosan csak a párt tomaljai körzete úgynevezett pártnapjának megrendezésére kerülhetett sor. Az impozáns rendezvényen azonban így is kb. 5000 ember vett részt.²⁹

A hatóságok a Magyar Nemzeti Párt munkásszakosztályai, azaz szakszervezeti megalakítására tett kísérleteket sem nézték jó szemmel. A párt első szakszervezeti csoportját a pozsonyi helyi szervezet mellett szándékoztak létrehozni 1933. szeptember 9-én, a pozsonyi rendőrhatalom azonban a tervezett alakuló gyűlés reggelén megtiltotta annak megtartását. Az indoklás az volt, hogy a tartandó alakuló gyűlés veszélyezteti a közrendet.³⁰

Néhány nap múlva, 1933. szeptember 16-án azonban a hatalom már egészen komoly csapást mért a magyar kisebbségi politikára. A prágai Csehországi Országos Hivatal ugyanis e napon az illetékesek tudomására hozta, hogy az 1933. július 18-án kelt 150/1933. sz. törvénycikkelyre való hivatkozással három havi időtartamra betiltja a Prágai Magyar Hírlapot, a magyar ellenzéki pártok központi napilapját. Ezzel párhuzamosan a brünni Morvaországi Országos Hivatal az Ostravában megjelenő *Magyar Ellenzék* című napilapot tiltotta be.³¹ E két napilap betiltása - különösen a magas színvonalú és közkedvelt Prágai Magyar Hírlapé rendkívül érzékenyen érintette a magyar kisebbség politikai életét és erősen csökkentette az ellenzéki pártpolitika hatékonyságát.

A hatalom kellemetlen szűrései azonban ezzel még nem értek véget. A Magyar Nemzeti Párt vezetői 1933. szeptember 17-re Szepsibe összehívták a párt Országos Pártvezetőségét, és országos nagygyűlést is hirdettek. Az országos pártvezetőségi ülést a délelőtti órákban valóban zavartalanul meg is tartották - itt fogadták el a párt munkásszakosztályának szervezeti szabályzatát, illetve az ifjúsági szakosztály új, a hatóságok kívánalmai szerint módosított szervezeti szabályzatát, s az ülés résztvevői egyben tiltakoztak a Prágai Magyar Hírlap betiltása ellen -, a délután sorra kerülő országos nagygyűlés azonban már nem volt mentes egy újabb botrányos szenzációtól. A tökéletesen sima lefolyású nagygyűlést ugyanis -

amelyen a Magyar Nemzeti Párt teljes vezérkara is részt vett - Stefan Gallas szepesi járási főnök meglepetésszerűen feloszlatoznak nyilvánította, miután Szent-Ivány József ünnepi beszédében kritikus hangnemben merészelt szólni a csehszlovák kormánypártokhoz csatlakozott magyarokról. A kivezényelt csendőrök felszólítására a tömeg fegyelmezetten széteszlott, s rendbontásra nem került sor.³²

A hatalom ilyen represszív intézkedései, természetesen, negatívan befolyásolták a magyar pártpolitika hatékonyságát, s egyben nagyobb elővigyázatosságra és óvatosságra intették a politika irányítóit. A magyar pártok tevékenysége az 1933. évi tavaszi és nyári fellendülés után öszre defenzívába szorult. A magyarság vezetőinek fokozottan kellett figyelniük a hatatom egyre türelmetlenebb reagálására, ezért a magyar ellenzéki sajtó hangneme is visszafogottabbá vált. Az ideiglenesen betiltott Prágai Magyar Hírlap szerepét a pozsonyi *Híradó* vállalta magára, s ennek több-kevesebb sikerrel eleget is tett.

Három havi kényszerpihenő után 1933. december 17- én a Prágai Magyar Hírlap végre újból megjelenhetett. Az újraindulás azonban mindjárt egy újabb túsúrással kezdődött, amelyet a hatalom nyilvánvalóan mementónak szánt a lap kiadói és szerkesztői felé. A Prágai Magyar Hírlap 1933. december 17-i számát ugyanis az ügyészség Szent-Ivány József: „*Megújulás lesz*” című vezércikke miatt elkobozta, így csak a cenzúra által megnyirbált második kiadás kerülhetett az olvasóközönség elé. Szent-Ivány megcenzúrázott vezércikke szerint az újból megjelenő Prágai Magyar Hírlapnak továbbra is az lesz a fő feladata, „hogy vigyázója legyen a magyar emberek életének, hogy gondozója lehessen a nemzeti munkának, hogy szószólója legyen minden dolgunknak, és kivetítse a nagy nyilvánosság elé bajainkat és nemzetvédő küzdelmünk minden megnyilatkozását”.³³

A két hét elmúltával beköszönő új esztendő, az 1934. év is baljós jegyekben indult. Megintcsak az történt, hogy a prágai államügyészség Szent-Ivány József *Gondolatok 1934 első napján* című vezércikkének utolsó negyvenegy sora miatt elkobozta a Prágai Magyar Hírlap újévi számát. Az olvasók elé a lap ezért csak némi késéssel és az „elkobzás utáni második kiadás” megjelöléssel kerülhetett, benne Szent-Ivány megcsonkított vezércikkével.

Csak találgathatunk, amikor azt vizsgáljuk, hogy az ügyészség vajon mit is kifogásolhatott Szent-Ivány vezércikkének inkriminált utolsó 41 sorában. Ebben a részben a szerző utalt a magyarság Duna-völgyi küldetésére, valamint arra, hogy a magyarságnak ebben a térségben kell keresnie a nemzeti igazságot mind a maga, mind a többi itt élő nép számára. A magyar nemzeti kisebbség feladatának Szent-Ivány által megfogalmazott definícióját is törölte a cenzor ceruzája: „A magyar kisebbség minden tagjának sorompóba állítása, a kisebbség lelki, szellemi, gazdasági élete egységes és tudatos megsegítésére, ez a nemzeti kisebbség feladata és ezt a feladatot akkor okija meg, akkor oldhatja meg, ha minden mellékgondolaton, minden pártoskodáson túl az egységes nemzeti organizmus zászlaja alá áll.”³⁴

A csehszlovák államhatalomnak a magyar testvérpártok elleni durva fellépései 1933-ban és 1934-ben minden bizonnyal azzal is összefüggésbe hozhatóak, hogy a kormányzati politika ekkor még nem volt képes kellő differenciáltsággal szemlélni és értékelni az egyes nemzeti kisebbségek különböző pártpolitikai törekvéseit. Az úgynevezett „nemzeti eszme” szerepének fokozott hangsúlyozását a csehszlovákiai magyar politikusok megnyilvánulásaiban a hatalom eleve bizalmatlansággal fogadta, és sok esetben egyenlőségi jelet tett a hitleri nemzetiszocialista ideológia alapján álló Szudétanémet Párt és a magyar pártok közé.

A magyar pártok vezetői azonban távol álltak mindenféle totalitárius hitleri-henleini politikai ideológiától. Minduntalan hangoztatták - főleg a magyar nemzeti pártiak -, hogy a magyarság nemzeti alapon, de csakis a demokrácia, a jog fegyverével óhajt küzdeni az őt megillető méltányos kisebbségi jogokért. A Magyar Nemzeti Párt párkányi körzetének 1934. április 22-én megtartott értekezletén például maga Jaross Andor; a párt országos ügyvezető

elnöke fejtette ki ezzel kapcsolatos nézeteit. Jaross megállapította, hogy „a nemzeti eszme világszerte hódít”, s ebből azt a következtetést vonta le, miszerint „a nemzeti megújulás a kisebbség számára is létparancs, sőt a demokratikus jogokért való küzdelemben a kisebbség szempontjából a nemzeti összetartás az egyetlen eredményes és járható út”. Beszédében azonban egyúttal a fasizmus eszméjétől is szükségesnek tartotta elhatárolni a magyar nemzeti kisebbség ideológiai platformját: „A kisebbségek általában, és így sajátosan a magyarság nem tartozik a külföldi nacionalizmusok, a fasizmus vagy hitlerizmus rajongói közé” hangsúlyozta párkányi beszédében a Magyar Nemzeti Párt országos ügyvezető elnöke.³⁵

Hasonló hangnemben beszélt Jaross a Magyar Nemzeti Párt tomaljai körzeti értekezletén is 1934. június 10-én. Itt elmondott beszédében főleg a cseh fasiszta mozgalmat ítélte el éles szavakkal. Jaross érvelése szerint a nemzeti kisebbségek számára mindenféle parancsuralmi rendszer ideológiája elfogadhatatlan. A csehszlovákiai magyarságnak is éppen ezért saját jól felfogott érdekében a demokráciát kell védelmeznie.³⁶

Az 1934-es év a németországi fasizmus belső hatalmi konfliktusainak, a hitlerizmus végső győzelmének és a mindenféle ellenzékkel való totális leszámolásnak éve volt. A szomszédos Németországban lejátszódó - sokszor véres - események esetenként állásfoglalásra kényszerítették a magyar pártok vezető politikusait is. Az ügynevezett „hosszú kések éjszakája”, a Röhm- és az SA-val való 1934. június 30-i leszámolás után a Prágai Magyar Hírlapban az egyre agilissabbá váló Jaross Andor írt terjedelmes elemző vezércikket a németországi állapotokról, s azokat a lehető legsötétebb színekkel ecsetelte. Óvta és intette a magyarságot az emberi szabadságjogokat mélységesen sértő fasiszta elvek és módszerek ragályától, s az egyedüli követendő utat a demokráciában jelölte meg.

„Mi egy világviszonylatban kis kör: a csehszlovákiai magyarság szemszögéből nézzük azt, ami Németországban történt és esetleg történni fog” - írta Jaross a Prágai Magyar Hírlapban az 1934. június 30-i vérfürdő után. „Nemzeti kisebbség vagyunk, harcosai és rajongói vagyunk a szabad emberi és nemzeti életnek, mert csak ez biztosíthatja fennmaradásunkat. Olyan államban élünk, melynek létparancsa a demokrácia, s a mi emberi és nemzeti jogainkat is csak a becsületesen értelmezett és végrehajtott demokrácia tudja biztosítani. Nem lehetünk tehát fanatikus hívei semmilyen olyan külföldi tekintélyuralomnak, mely a nemzeti elvek érdekében az emberi szabadságjogokat eltörli.”

Jaross a hitleri parancsuralmi rendszer, a németországi fasizmus genézisére és táptalajára is rámutatott idézett vezércikkében. Találón hívta fel rá a figyelmet, hogy a kirívóan igazságtalan Párizs-környéki békerendszer nélkül Németországban nem szökkenhetett volna szárba a fasizmus ideológiája, a társadalomnak ez a súlyos kórtünete. A németországi események megítélésénél tehát nem szabad megfélemlenünk róla, érvelt Jaross, hogy „Németország a világháború lázbeteg, de még inkább a békeparancs krónikus áldozata”. Véleménye szerint az elvesztett háború és a békediktátum, tehát a hatalmas nemzeti és gazdasági megrázkódtatás tette „védtelenné” a németiséget e szélsőséges ideológiai eszmerendszerrel szemben. „Ha nincs világháború, ha nincs párizsi békeszerződés, úgy nem lett volna hitlerizmus sem” - vonta le mindebből a végkövetkeztetést Jaross Andor.³⁷

Röviddel az 1934. június 30-i németországi „hosszú kések éjszakája” után újabb véres fasiszta terrorcselekmény rázta meg Európát, amelynek színhelye a szomszédos Ausztria volt. Az osztrák nemzetiszocialisták 1934. július 25-én puccskísérletet hajtottak végre a törvényes kormány ellen, amely sikertelenül végződött ugyan, Engelbert Dollfuss kancellár azonban áldozatul esett a terroristák golyóinak. A magyar pártok sajtója is nagy megdöbbenéssel kommentálta az ausztriai eseményeket, s egyenesen az európai civilizáció ellen elkövetett merényletként értékelte a nemzetiszocialisták bécsi puccskísérletét. „Az európai lélek gyászol” - írta Szvatkó Pál a magyar pártok központi politikai napilapjában, a Prágai Magyar Hírlapban. Szvatkó szerint a meggyilkolt Dollfuss ravatala fölött „árnyék lebeg, Hitler árnyéka”.³⁸

A fasiszták sikertelen ausztriai puccsáról Jaross Andor is szükségesnek tartotta elmondani véleményét. A Prágai Magyar Hírlapban írt vezércikkében kilejtette, hogy a csehszlovákiai magyar kisebbség rokonszenvvel figyelte Dollfuss küzdelmét az osztrák önállóság megőrzéséért, a demokráciáért, a hagyományos európai értékekért, most pedig őszinte részvétellel gyászolja, s az „osztrák patrióta-gondolat” hősi halottjának tekinti őt. A nemzetiszocialista puccskísérletről az volt Jaross véleménye, hogy Bécsben lényegében „nem volt szó nagyobb szabású forradalmi megmozdulásról, melyben az osztrák nép tömegei vettek volna részt, hanem egy aránylag kicsiny, mindenre vállalkozó terrorcsapat rablóromantikával kitervelt rajtaütéséről, mely mégis órákra bizonytalanná tudta tenni egy ország hatalmi rendjét és teljes felforgatással fenyegette az európai békét”.³⁹

A magyar pártok vezetői tehát az egész európai civilizációt féltették a fasizmus további térhódításától, s ezért azt a csehszlovákiai magyar nemzeti kisebbségre is veszélyt hozónak tartották. Természetesen, a másik politikai véglet, a Szovjetunióban dúló sztálini bolsevik diktatúra sem borzolta kevésbé a magyar vezetők kedélyeit. A harmincas évek első felében előretörőben levő két európai totalitarizmus Szküllája és Kharüdisze között csak a közép-európai kis nemzetek kézfogása, kiegyezése lett volna az egyedüli járható út.

Az 1934-es év tavaszán és nyarán a hivatalos magyar külpolitika sem tartotta eleve kizártnak a Magyarország és Csehszlovákia közötti viszony fokozatos javulásának lehetőségét. A megoldás kulcsát nagyon sokan éppen a csehszlovákiai magyar nemzeti kisebbség sorsának további alakulásában, illetve a csehszlovák kormány magyar nemzetiségi politikájában vélték felfedezni.

Az 1934. év tavaszán a hivatalos csehszlovák politika is tett néhány deklaratív jellegű gesztust a magyar nemzeti kisebbség felé. Ilyen volt például E. Beneš 1934. április 1-i húsvéti nyilatkozata, amelyben a külügyminiszter a következőket tartotta szükségesnek a csehszlovákiai magyar vezetők és a nemzetközi nyilvánosság tudomására hozni:

„Hogy ha földrajzi és gazdasági okokból nem volt lehetséges az új Közép-Európa építésénél az államhatárokat azonosítani az etnográfiai határokkal, ez még nem jelenti azt, hogy le kellene mondanunk, vagy le akarnánk mondani a nemzeti igazságosság érvényesítéséről és hogy a nemzettöredékekre és nemzeti „kisebbségekre nézve ne legyen érvényes ugyanaz a jog saját kultúrájuk és nemzeti egyéniségük ápolására.

Ebben az értelemben tiszteljük magyarjaink nemzeti érzését is és minden irányban és ágazatban egyenjogú polgároknak tekintjük őket.

A többségi csehszlovák nemzetben megvan a határozott akarat, hogy megadja a magyar kisebbségnek a számának megfelelő valamennyi feltételt ama kultúrjainak megtartására, amelyeket az ezeréves fejlődés folyamán a magyar nemzet a Duna-medencében alkotott, valamint kultúrájának államunk talaján való sajátos kifejezésére. E politika gyakorlati előfeltétele az, hogy a magyar kisebbség kultúrájának és nemzetiségének respektálásáért az állam respektálásával adjon ellenszolgáltatást, hogy a köztársasággal szemben megőrizze lojalitását. A magyar kisebbségnek egy ilyen pozitív, igenlő politikája nemcsak magának a magyar kisebbségnek juttat előnyöket azzal, hogy lehetővé teszi számára, hogy teljes terjedelmükben használja ki az összes pozitív lehetőségeket, amelyeket a csehszlovák köztársaság lakosságának a demokrácia nyújt a községekben, országokban és az egész államban, hanem javára fog szolgálni a köztársaság és az egész magyar nemzet jóviszonyának és pozitív együttműködésének is azáltal, hogy a két szomszédos nemzet és állam között politikai, de különösen kulturális hidakat épít ki.”⁴⁰

A Beneš-nyilatkozatból tehát világosan kiderül, hogy a csehszlovákiai magyar nemzeti kisebbség jogainak biztosítását az államhatalom bizonyos „gyakorlati előfeltételek” teljesítéséhez köti, a magyarságnak mintegy “ellenszolgáltatást” kell nyújtania a számára biztosított jogokért. Természetesen, az így elvárt “ellenszolgáltatás”, a lojalitás közelebből meg nem határozott mértéke az államhatalom kénye-kedvének függvénye maradt volna. Egy

minden vonatkozásban lojálisnak minősülő magyar nemzeti kisebbség számára - Beneš szerint - a hatalom már biztosítaná a demokratikus állampolgári és kisebbségi jogokat, sőt egy ilyen kisebbség politikai és kulturális téren híd is lehetne Csehszlovákia és Magyarország között.

A magyar testvérpártok vezetői nem zárkóztak el eleve a csehszlovákiai magyar nemzeti kisebbség hídszerep-vállalása elől, s azt bizonyos kedvező feltételek mellett elképzelhetőnek tartották. Ezt fogalmazta meg többek között például Jabloniczky János keresztényszocialista nemzetgyűlési képviselő is az Országos Keresztényszocialista Párt lévai körzeti gyűlésén 1934. április 22-én. Véleménye szerint a csehszlovákiai magyarság akár összekötő kapocs, „híd” is lehetne Csehszlovákia és Magyarország között, erre azonban az adott körülmények között nincs kilátás. Az ilyen szerep betöltésének - Jabloniczky szerint - mindenek előtt az lenne a feltétele, hogy a magyar nemzeti kisebbségnek “intézményesen biztosítsák itt minden jogát, s elégítsék ki gazdasági érdekeit, mert csak egy gazdaságilag és kulturális tekintetben erőteljes magyarság vállalkozhatik arra, hogy híd legyen”.⁴¹

Mind a magyar testvérpártok sajtója, mind a különböző fórumokon megszólaló pártvezetők előszeretettel hivatkoztak a magyar kisebbségi politika törvénytiszteletére, illetve a magyarságot ért sérelmek orvoslásának törvényadta lehetőségeire. Ezzel egyrészt a magyar tömegeket igyekeztek meggyőzni a kisebbségi politika legalizált, törvényes mivoltáról, másrészt a hatalom címére szánták ezeket a megnyilatkozásokat. Az Országos Keresztényszocialista Párt 1934. május 6-án megtartott nagymegyeri népgyűlésén Esterházy János országos pártelnök is ezt a tételt domborította ki ünnepi beszédében. Hangsúlyozta, hogy pártja, az Országos Keresztényszocialista Párt mindig csakis az állam törvényeinek tiszteletben tartásával vett részt a politikai küzdelemben, s a jövőben is törvényes keretek között kíván harcolni a magyar nemzeti kisebbség jogaiért. Ez azonban nem jelentheti azt, hogy a párt szemet hunyjon a magyarságot ért sérelmek felett. “Mi, akik törvénytisztelők vagyunk - hangsúlyozta Esterházy -, mindenkor rámutatunk sérelmeinkre, mert ez az orvoslás előfeltétele és útja.” A magyar nemzeti kisebbség önvédelmi harcát azonban nagyon sokan tudatosan félremagyarázzák, hogy ezáltal is diszkreditálhassák a magyar pártokat. „Politikai ellenfeleink - úgymond irredentizmussal, államfelforgatással vádolnak. Minket ezek a rosszindulatú vádak hidegen hagynak, mert mi, keresztényszocialisták a törvény útjáról tizenégy esztendő óta le nem tértünk” - fejtette ki nagymegyeri beszédében az Országos Keresztényszocialista Párt országos elnöke.⁴²

A magyar pártok reprezentáns személyiségeinek és a pártok hivatalos szócsövének, a Prágai Magyar Hírlapnak az 1934. évben valóban fokozottabb éberségre volt szükségük, mint bármikor azelőtt a köztársaság konszolidációja óta. A hatalom és az elfogultan magyarelles hurokat pengető csehszlovák lapok bármikor készek voltak lecsapni a magyarság pártjaira, vezetőire, sajtóorgánumaira, ha arra alkalmuk adódott. Az év folyamán több magyar pártpolitikust is bíróság elé állítottak különböző népgyűléseken mondott beszédekért. Így például a kassai kerületi bíróság 1934. június 20-án Esterházy Jánost, az Országos Keresztényszocialista Párt országos elnökét is tizenöt napra államfogházra ítélte egy 1933. június 19-én Szepsiben elmondott beszéde miatt.⁴³

Az 1933. december 17-től újból megjelenő Prágai Magyar Hírlap is többször lett a hivatalos perzekúció áldozata. A hatalom 1934-ben is minden teketória nélkül koboztatta el a lap egyes számait, ha úgy vélte, hogy annak valamelyik cikke sérelmesnek minősíthető. Ilyen lapelkobzásokra került sor 1934. január 1-én Szent-Ivány József *Gondolatok 1934 első napján* című vezércikke, április 7-én a *Szlovenszkon megszüntetik a magyar jellegű választókerületeket?* valamint *Helyszíni tapasztalatok a kurtakeszi „iskola- fronton”* című írások, április 14-én *Az ébredő Bizánic* és június 8-án a *Tanítórend, amely nem taníthat* című szerkesztőségi vezércikkek miatt. A cseh és szlovák lapok - például a Slovensky Denník,

Národní Listy, Národ stb. - is több ízben intéztek heves támadásokat a magyar pártok központi napilapja ellen.

A Prágai Magyar Hírlapot - s ezáltal a magyar ellenzéki politikát - ért sajtótámadásokra és hatalmi represszáliákra Jaross Andor reagált 1934 augusztusában. „Amikor a lapot a betiltás után újból megindítottuk; éreztük, hogy a csehszlovák politikai közvéleménynek az a része, mely nem tudja magát függetleníteni a nemzeti türelmetlenség szenvedélyétől, állandó ellenszenvvel fogja figyelni hasábjainkat” - fejtette ki véleményét Jaross a lap augusztus 19-i számában. „Lapunk írásmodorát tehát a tárgyilagosság olyan fokára hűtöttük le, melyet alkalmasnak véltünk egyrészt arra, hogy a szigorított sajtóviszonyok között államérdeket ne sértsünk, másrészt, hogy a csehszlovák közvélemény sovinszta köreit feleslegesen ne izgassuk. Ezért lettünk talán színtelenebbek, ezért lettünk csendesebbek és sokszor hűvösen tárgyilagosaok, sokszor olyankor is, mikor az önvédelem más vérmérsékletet követelt. Mi meg akartuk és meg akarjuk tartani a lapot a csehszlovákiai magyarság számára, mely - büszkén és öntudatosan állapítjuk meg - megszerette és életszükségletévé vált” - írta Jaross. A továbbiakban azonban kénytelen volt sajnálattal megállapítani, hogy a magyar pártok és lapjuk igyekezete nem hozta meg a remélt eredményt: „Közben újból megnehezedett utunk és munkánk, mert minden figyelmünk dacára néhány számunk elkobzása következett be.”⁴⁴

A magyar testvérpártok és a Prágai Magyar Hírlap minden kompromisszum-kereső igyekezete azonban hiábavalónak bizonyult. A hatalom a kemény kéz taktikájának alkalmazását vélte a legcélszerűbbnek, s 1934. szeptember 21-én a Prágai Magyar Hírlapot három havi időtartamra ismét betiltotta. Fennállt a veszély, hogy hasonló sors éri a magyar pártokat is. A magyar kisebbségi politika 1934 őszén tehát már szinte teljesen defenzívába kényszerült. Tartva a hatalom erőszakos megtorló intézkedéseitől, a látványos pártpolitikai megmozdulások helyett inkább a belső szervező munka látszott célszerűbbnek.

Az év végén, 1934. december 22-én háromhavi kényszerpihenő után újból megjelent ugyan a Prágai Magyar Hírlap, tónusa azonban még visszafogottabbá vált. Az újraindulást bejelentő vezércikk bizakodó hangon szólt az olvasókhöz, az optimista hangvételt azonban semmi konkrétum nem indokolta. „Másodszori negyedéves hallgatás után a Prágai Magyar Hírlap friss erővel újból megindul, s az újjászületés mindent átfogó, magával ragadó nemes lendületével újból elfoglalja azt a missziós posztot, melyet számára a kisebbségi magyar sors kijelölt” - jelentkezett vezércikkével az újrainduló lap, jövőbeli feladatát -- az általános tájékoztatáson túlmenően - a következő szavakkal határozva meg: „Nekünk speciális, szent feladatunk is van: a kisebbségi magyar közvélemény politikai tájékoztatása és vezetése, a kisebbségi magyarság jogainak gerinces és okos védelme, a programadás, a politikai, kulturális és gazdasági munkavezetés, a nemzeti és szociális lelkiismeret ébrentartása, s úgy önmagunkkal, kisebbségi magyarokkal, mint a hatalmon levőkkel szemben a számonkérés - szigorúan mindig a törvényes keretek között.”⁴⁵ Az államügyészség azonban gondoskodott róla, hogy a Prágai Magyar Hírlap egyelőre minél kevésbé tehessen eleget eme „szent feladat” megvalósításának. A cenzúrahivatal ellenőrei árgus szemekkel figyelték a lapot, s alig három héttel az újraindulás után már újabb elkobzásra került sor a *Rákóczi esztendeje* című szerkesztőségi vezércikk miatt, amelyben a szerző a száműzött Rákóczi halála elközelgő 200. évfordulójának ürügyén fejtette ki véleményét a magyar történelem e nagy alakjáról.⁴⁶ Az újraindulás körülményei tehát meglehetősen mostohák voltak.

A magyar kisebbségi politika azonban 1933-ban és 1934-ben sikeresen állta a próbát a kormány elnyomó intézkedéseivel, valamint a belső bomlasztási kísérletekkel szemben. Ennek legékezebb bizonyítékai az 1935. május 19-én lebonyolított új nemzetgyűlési választások eredményei voltak. A két magyar párt közös választási fellépését a Szepesi

Német Párt is támogatta: A közös jelölőlistával induló pártok összesen 254 943 szavazatot szereztek és ezzel 9 képviselői és 5 szenátori mandátumot nyertek. Képviselők lettek Esterházy János, Petrások Ágoston, Porubszky Géza, Szüllő Géza (keresztényszocialista részről), Holota János, Jaross Andor, Korláth Endre, Szent-Ivány József (magyar nemzeti részről) és Nitsch Andor (a szepesi németek részéről). Szenátorok: Hokky Károly, Pajor Miklós és Turchányi Imre a keresztényszocialisták, Füssy Kálmán és Törköly József a nemzeti pártiak részéről. (A beteg Törköly lemondása után 1937-ben Szilassy Béla került be a szenátusba.⁴⁷

Az 1935. évi májusi parlamenti választásokon a magyar pártok újabb ellenfeleket kaptak néhány kormánypárti magyar politikusban. A magyar ellenzéki pártok képviselőinek parlamenti ellensúlyozására ugyanis a kormány lojális magyar képviselőjelölteket kívánt mandátumhoz juttatni. Mivel kormánytámogató magyar politikai párt a köztársaságban nem létezett, a két vezető csehszlovák kormánypárt, az Agrárpárt és a Csehszlovák Szociáldemokrata Munkáspárt egy-egy képviselői mandátumát kisebbségi magyarnak adta. Agrárpárti mandátummal Csomor István nagykálnai maradékbirtokos, szociáldemokrata mandátummal pedig Schulcz Ignác pozsonyi szakszervezeti titkár lett nemzetgyűlési képviselő.⁴⁸ A prágai nemzetgyűlésben ez a két képviselő szimbolizálta a kormánytámogató magyar kisebbségi politikát. Parlamenti szereplésük átlátszóan destruktív és negatív volt. Mindenkor helytelenítették azt, amit a magyar ellenzék kívánt, illetve dicsérték azt, amit a kormány tett. A kormány nemzetiségi politikáját szolgáló alázatossággal mindenben helyeselték és fennhangozták, hogy a csehszlovákiai magyarság kisebbségi jogai teljes mértékben tiszteletben tartatnak.

1935. május 26-án mind Szlovákiában, mind Kárpátalján tartománygyűlési képviselőválasztásokat is tartottak. A közös listával induló magyar pártok ezeken a választásokon is szolid sikereket könyvelhettek el.

Szlovákia 36 választható tartománygyűlési képviselői mandátumából a magyar pártok ötöt szereztek meg. A többi 31 képviselői mandátum az egyes pártok között a következőképpen oszlott meg: az Agrárpárt 8, a Csehszlovák Szociáldemokrata Párt 4, a Csehszlovák Nemzeti Szocialista Párt 1, a Csehszlovák Kommunista Párt 5, a Szlovák Néppárt 11, a Csehszlovák Iparospárt 1 és a Szlovák Nemzeti Párt 1 képviselői mandátumot szerzett. A magyar pártok részéről tartománygyűlési képviselők lettek Alapy Gyula Giller János, Kontsek György, Salkovszky Jenő és Virágh Béla.⁴⁹

Szlovákia tartománygyűlése képviselőtestületének azonban csak kétharmada - azaz 36 képviselő - volt választható, egyharmadot, 18 képviselőt a kormány felülről történő kinevezés útján juttatott mandátumhoz. Az 1935. július 20-i minisztertanácsi értekezlet döntött a 18 szlovákiai tartománygyűlési képviselő kinevezéséről. Az ily módon mandátumhoz juttatott képviselők a következő pártok hívei voltak: Agrárpárt 7 képviselő, Csehszlovák Szociáldemokrata Párt 4 képviselő, Csehszlovák Nemzeti Szocialista Párt 1 képviselő, Csehszlovák Iparospárt 1 képviselő, Szlovák Néppárt 5 képviselő.⁵⁰ A kormány ezáltal tudta elérni, hogy az 54 tagú tartománygyűlésben a csehszlovák kormánypártok képviselői abszolút többséget alkossanak.

A kárpátaljai tartománygyűlésbe a magyar nemzetiek részéről R. Vozáry Aladár, a keresztényszocialisták részéről pedig Ortutay Jenő került be.⁵¹

Az új Nemzetgyűlésben a nemzeti kisebbségek problémája a kormány eltussoló taktikája ellenére is erős nyomatókat nyert, s az illetékesek egyre többet voltak kénytelenek foglalkozni azok panaszaival és követeléseivel. Az addigi expanzív csehszlovák nemzeti politika minden vonalon visszaszorulóban volt.

1935. június 19-én mondott parlamenti beszédében Szüllő Géza keményen bírálta a kormány nemzetiségi politikáját: “Innen kell konstatálnom azt, hogy a békeszerződésekben és a kisebbségi szerződésekben garantált jogaink papiroson megvannak ugyan, de az életben nincsenek meg” - mutatott rá a csehszlovák kormány által elfogadott és a Népszövetség által garantált kisebbségi jogok papirosjellegeré. Beszéde végén felolvasta a magyar pártok közös parlamenti klubjának deklarációját, amelyben többek között leszögezte: „Elégtétellel állapítjuk meg, hogy választóink tömegei kitartanak az ellenzéki politika álláspontján és arra biztatnak, hogy politikánk ezen a vonalon haladjon...” A magyar pártok további politikájának fő irányvonalát a deklaráció a következőképpen határozta meg: „Változatlanul állunk a nemzeti önrendelkezési jog követelése mellett. Ezzel is kifejezést óhajtunk adni annak, hogy csak a komolyan vett és intézményesen biztosított nemzeti egyenjogúság, keresztény erkölcs és demokrácia alapján képzeljük el népeink egészséges elhelyezkedését a köztársaság egyéb nemzetei között” - hangsúlyozta képviselőházi felszólalásában Szüllő Géza.⁵² Beszédében azonban arra is ismételten rámutatott, hogy a csehszlovákiai magyarság képviselői a jövőben is csakis alkotmányos eszközökkel, a fennálló törvényes keretek között fognak küzdeni a magyar nemzeti kisebbség jogaiért. Szüllő a kormány nemzetiségi politikáját nyíltan kisebbségellenesnek bélyegezte, olyannak, amely használja ugyan a demokrácia jelszavait, valójában azonban a kormányzati többség diktatúráján alapszik. „Az új kormány nem vonta le a választás konzekvenciáit -fejtegette Szüllő -, és ugyanazokat az eszközöket akarja alkalmazni az állam kormányzásában, amelyeket eddig alkalmazott. Ezek az eszközök és ez a módszer nem alkalmasak arra, hogy az állam nemzeti, szociális, kulturális és gazdasági összetételéből folyó ellentéteteket kiegyenlítsék és az ezekből fakadó nagy kérdéseket megoldják. Ezért vagyunk bizalmatlanok a kormánnyal szemben, és ezért hirdetjük a legélesebb ellenzéki harcot” - jelentette be Szüllő Géza a Nemzetgyűlés képviselőházában a magyar pártok kisebbségvédelmi, ellenzéki politikájának következetes folytatását.⁵³

Szüllő Géza beszéde után néhány nappal, 1935. június 24-én Szent-Ivány József képviselő is felszólalt a prágai parlamentben. Büszkeséggel állapította meg, hogy a nemzetgyűlési választásokon „a magyar választók nagy tömegei kitartottak mellettünk”. Szent-Ivány a Magyar Nemzeti Párt nevében a Nemzetgyűlés fóruma előtt mondott köszönetet a magyar választók bizalmáért: „Erről a helyről köszönöm a kisebbségi sorsba kényszerített magyar nép megnyilatkozását. Ez a bizalom megerősít bennünket a munkában, megnöveli felelősségünket és amidőn a törvényhozás mindkét házában hangot adunk magyar népünk bajainak, a legelszántabban követelni fogjuk azok orvoslását” - szögezte le beszédében Szent-Ivány József. A továbbiakban sajnálattal konstatálta, hogy a kormány kisebbségellenes politikája a köztársaság fennállása óta semmit sem változott. Rámutatott a kormánynak a kisebbségi magyarság sorait bomlasztó törekvéseire, a magyar politikai aktivizmus élesztgetésére, magyar nyelvű kormányssajtó fenntartására, amelynek egyik legfontosabb küldetése éppen a magyar ellenzéki politika lejáratása és a magyar pártok vezetői ellen személyeskedő sajtókampányok folytatása. Szent-Ivány szerint a kisebbségi magyar politikának a nemzeti egység felé kell törekednie, miközben a magyarság politikájának a szlovákság és minden más nemzet politikai törekvéseihez is „becsületos, őszinte és békés” módon kell viszonyulnia.⁵⁴

Másnap, 1935. június 25-én a magyar pártoknak két nemzetgyűlési képviselője is felszólalt - Jaross Andor és Esterházy János - és mindketten keményen bírálták a csehszlovák kormányok addigi nemzetiségellenes politikáját.

Jaross Andor képviselőházi felszólalásában főleg a magyarság kulturális sérelmeire mutatott rá részletesen. Nehezményezte a magyar egyetem hiányát, a középiskolák elsoványosítását, a magyar pedagógusképzés elégtelen voltát, a magyar népiskolák hátrányos megkülönböztetését, illetve a szlovák iskolahálózat szervezésének tényét a magyar vidékeken. Külön rámutatott a Szlovák Liga (Slovenská liga) szlovákosító törekvéseire és a

magyarság számára ártalmas tevékenységére. „Teljesen megértem, hogy a szlovákság saját nyelvét, kultúráját és nemzeti öntudatát művelni, fejleszteni és versenyképesse kívánja tenni, senki sem gördíthet ez elé akadályokat” - mondta beszédében Jaross. „A Slovenská liga munkája szlovák környezetben tiszteletreméltó és természetes. A magyar nemzettest húsába vág az azonban, ha magyarónoknak nevezett magyarokat kíván szlovákká átgyúrni, ha magyar nyelvterületen szlovák iskolát kíván létesíteni, ha szlovákosítani igyekszik az istentiszteleti nyelvet és megakadályozza - kizárólag tekintélyi okokból - a magyar egyesületek tevékenységét.” Jaross a továbbiakban rámutatott, hogy a Szlovák Liga nem hatóság ugyan, csak társadalmi egyesület, de teljes mértékben élvezzi az államhatalom támogatását. Helyi előharcosai a szlovák tanítószolgálatból, a községi jegyzőkből és a járási főnökökből verbuválódnak, az országos vezeték pedig egytől egyig felelős állásban levő állami hivatalnokok és politikusok. „A liga szinte a kezében tartja ma nemcsak a tanügyi hatóságot, hanem az egész közigazgatási gépezetet Szlovénián. Olyan mint egy mellékkormány, amely láthatatlanul, de mindenütt érezhetően ott áll az események hátterében” - jellemezte Jaross képviselő a Szlovák Liga működését.⁵⁵

Esterházy János keresztényszocialista párti képviselő főleg Szlovákia gazdasági bajaira igyekezett felhívni a figyelmet említett, Jaross Andor felszólalása után következő képviselőházi beszédében.⁵⁶ A magyar pártok parlamenti felszólalásaival kapcsolatban érdemes rámutatni, hogy azokat sűrűn tarkították különböző közbelkiáltások, megjegyzések, személyeskedő közbeszólások a szónoktól eltérő nézeteket valló képviselők részéről. Jellegzetes módon a legtöbb személyeskedő, sőt sértő közbelkiáltás éppen a két kormánypárti magyar képviselőtől, a szociáldemokrata Schulcz Ignáctól és az agrárpárti Csomor Istvántól származott.

A képviselőház 1935. június 26-i ülésén a két említett kormánypárti magyar képviselő is szólásra jelentkezett. Először Schulcz Ignác, majd Csomor István mondta el beszédét - mindkettő magyar nyelven -, amelyben lényegében mind a ketten törhetetlen hűségükről biztosították a csehszlovák kormányt, illetve kioktató hangnemben „leplezték le” az ellenzéki magyar képviselők „álszenteskedését” és „siránkozásait”. Csomor képviselő mindjárt azzal vezette be felszólalását, hogy a maga és a „haladó szellemű és demokratikus érzésű magyar nép nevében” ünnepélyesen kijelentette: „igenis, mi hívei vagyunk ennek a republikának...” Majd azt is igyekezett kidomborítani, hogy „nem azonosítjuk magunkat azzal a politikával és azon cselekedetekkel, amely politikát és cselekedeteket immár 16 esztendő óta a Magyar Nemzeti Párt és az Országos Keresztényszocialista Párt hirdet”. Schulcz képviselő még a történelmi Magyarország feldarabolását és a kisebbségi sorsot is pozitív tényként értelmezte nagy buzgóságában: „Történelmi sors volt ez, amely a világháború után következett be, és meg merem bátran mondani, hogy jó sorsdöntés volt ez! Jó volt az itt élő népek szempontjából, mert ha nem így lett volna, ma ott nyögnénk, mi milliók, a porosz csizmának nyomása alatt.”⁵⁷

A két kormánypárti magyar honatya hízelgése a kormány felé, illetve „leplező” vagdalkozása a magyar ellenzéki pártok irányába azonban teljes mértékben hiábavalónak bizonyult. Parlamenti szereplésük, de általánosságban is szervilis, behódoló magatartásuk képtelen volt vonzóvá tenni a magyar tömegek előtt az aktivizmus elvét. Különböző fórumokon tett próbálkozásaik csak bomlasztani voltak képesek, tömegszervező hatásuk azonban már egyáltalán nem volt.

A magyar aktivista kísérletezések csődjéért azonban elsősorban a prágai kormányt és a csehszlovák kormánypártokat terheli a felelősség. A kormánykörök ugyanis elmulasztották az annyira óhajtott és számukra oly hasznosnak ígérkező - tehát mindenképpen az ő javukat szolgáló - magyar aktivizmus „igazolását” a szélesebb magyar tömegek előtt. Pedig a kormánytámogatás eszméjét néhány látványos nemzetiségi engedménnyel, illetve a magyar nemzeti kisebbség felé tett tetszetős gesztusokkal talán vonzóbbá is lehetett volna tenni.

Prága szűkkeblősége azonban a magyar aktivizmust szinte semmiben nem igazolta. Az 1935-ben fellángoló akció így igen rövid életű volt, s az 1936. évben már alig hallatott magánál.

Az itt tárgyalt „kormánytámogató aktivizmus”, fogalmához azonban hadd tegyük még hozzá, hogy a kormánytámogatás tényére használt „aktivizmus” kifejezés sem logikai, sem politikai szempontból nem volt helytálló. Az „aktivizmus”, „passzivizmus” oly értelmű szembeállítás, miszerint az aktivizmus kormánytámogatást, a passzivizmus pedig ellenzékiiséget jelent, mindenképpen csak egy hamis politikai képlet kialakulását idézhette és idézte is elő. E politikai képlet deformált mivoltára maga Szüllő Géza mutatott rá az Egyesült Magyar Párt parlamenti klubjának 1937. január 16-i pozsonyi ülésén, amikor ugyanis többek között kifejtette, hogy a magyar ellenzéki politikát semmiképpen nem lehet passzívnak nevezni, elvégre az ellenzéki pártok kezdettől fogva aktívan vettek és vesznek részt az ország politikai életében, a választásokon, a parlament munkájában stb. „Parlamenti ellenzéki álláspontunkban nyilvánul meg az, hogy aktivisták vagyunk” - szögezte le Szüllő Géza. Szerinte az aktivizmus még egyáltalán nem egyenlő a kormánypártisággal. „Nem aktivizmus a kormánypártiság, és nem passzivizmus az ellenzékiiség! Ez a punctum saliens!”⁵⁸

Mindettől eltekintve azonban a korabeli csehszlovákiai politikai zsargonban - magyarban és nem magyarban egyaránt - az „aktivizmust” és az „aktivista” jelzőt egyöntetűen a kormánytámogatás tényével rokonították. Ilyen értelemben használta és használja ezt -- kétségkívül helytelenül - a korszakra vonatkozó szakirodalom is. Tanulmányunkban mi is alkalmazkodtunk az eddigi gyakorlathoz, bár tudatában vagyunk e kialakult fogalompárok torzult jelentéstartalmának.

Az 1935 májusi parlamenti választások után a Magyar Nemzeti Párt vezetői újból latolgatni kezdték a két párt esetleges egyesülésének kilátásait. 1935. október 23-án a magyar pártok közös parlamenti klubja elhatározta a „szlovenszkói és ruszinszkói nemzeti kisebbségek politikai nagybizottságának” megszervezését, amit utólagosan a két párt vezető szervei is elfogadtak. A szervező munka rövidesen meg is indult, s decemberben már kezdett konkrét formát ölteni.

1935. december 15-én a Csehszlovák Köztársaságban nagy jelentőségű belpolitikai eseményre került sor. Amint az már várható volt, a köztársaság létrehozója és addigi elnöke, a 85 éves T. G. Masaryk magas korára való hivatkozással lemondott államfői tisztségéről. A megüresedett funkcióra két jelölt is aspirált, Edvard Beneš külügyminiszter mint a szocialista blokk és a Cseh Néppárt jelöltje, valamint Bohumil Němec egyetemi tanár mint az Agrárpárt és a többi koalíciós párt jelöltje.⁵⁹

A Csehszlovák Köztársaság Alkotmánylevele (121/1920. sz. tc.) 57. paragrafusában értelmében az új államfő megválasztására a Nemzetgyűlés két kamarájának - szenátus, képviselőház - közös ülése volt hivatott. A határozatképes számban megjelent szenátoroknak és képviselőknek közös szavazással és legalább háromötödös többséggel kellett dönteniük az új államelnök személyéről.⁶⁰

Az új elnökválasztást 1935. december 18-ra tűzték ki. Kezdetben úgy tűnt, hogy mindkét elnökjelölt egyforma eséllyel indul az elnöki posztért vívott csatában. A csehszlovák politikai pártok között ugyanis nem volt egység az új államelnök személyét illetően. Beneš azonban rugalmas taktikával és gyors manőverekkel az ellenzéki pártok körében is hozzálátott szövetségesei toborzásához.

E. Beneš az ellenzéki magyar pártok vezető személyiségeivel is haladéktalanul felvette a kapcsolatot.⁶¹ Mindjárt december 15-én magához kérte Esterházy Jánost, az országos Keresztényszocialista Párt elnökét, akinél aziránt érdeklődött, vajon volna-e lehetőség arra, hogy a magyar pártok képviselői az ő jelölését támogassák? Esterházy arra való

hivatkozással, hogy ő csupán az Országos Keresztényszocialista Pártot képviseli, kitért a határozott válasz elől, jelezte azonban, hogy szerinte erre megvolna a lehetőség, s javasolta, hogy az ezzel kapcsolatos tárgyalásokba vonják be Jaross Andort is, mint a Magyar Nemzeti Párt elnökét, illetve Szüllő Gézát, mint a két párt közös parlamenti klubjának elnökét.

Esterházy János, Jaross Andor és Szüllő Géza 1935. december 17-én a délutáni órákban jelentek meg Beneš elnökjelöltnél, aki ezen a megbeszélésen kijelentette a magyar politikusok előtt, hogy elnökké választása esetén teljesíteni fogja a magyarok valamennyi jogos kisebbségi igényét. A Beneš-audiencia után a magyar gyártok parlamenti klubja még aznap este Ölést tartott, amelyen döntés született arról, hogy a másnapi elnökválasztáson a két párt Beneš-t fogja támogatni. A klub azonban ezzel párhuzamosan art is leszögezte, hogy ez az állásfoglalása mit sem változtat ellenzéki álláspontján.⁶²

December 17-ről 18-ra virradó éjszakán, azonban a helyzet teljesen új fordulatot vett. Az éjszaka folyamán ugyanis az addig Němec-párti Szlovák Néppárt taktikázása következtében Bohumil Němec visszalépett, s így a koalíciós pártok egyetlen jelöltje E. Beneš maradt. Ennek következtében a Beneš-nek ígért magyar szavazatok lényegében már feleslegessé is váltak.

Az elnökválasztás napján délelőtt a magyar pártok parlamenti klubja újra ülést tartott, amelyen néhány magyar nemzeti párti képviselő ellenezte a Beneš-t támogató taktikát. Csillapítólag hatott a magyar kedélyekre Beneš levele, amelyet közvetlenül a szavazás megkezdése előtt küldött egy bizalmi emberével Esterházy Jánosnak: „Annak ellenére, hogy az éjszaka folyamán a helyzet megváltozott, miután a koalíció jelölésében megállapodott, az Önnel és társaival folytatott tárgyalásaim során tett ígéreteimet fenntartom és állom ígéreteimet. Az urak nálam a magyarságot érintő kérdésekben mindig megértésre találhatnak. Súlyt helyezek arra, hogy a magyar pártok annak ellenére, hogy megválasztásomhoz immár erre szükség nincs, mellettem foglaljanak állást.”⁶³

A december 18-i délutáni parlamenti szavazáson Beneš-t nagy többséggel köztársasági elnökké választották. Az Országos Keresztényszocialista Párt képviselői mind Benešre adták le szavazatukat, a Magyar Nemzeti Párt képviselőinek többsége úgyszintén reá voksok. Mindössze három nemzeti párti képviselő nem szavazott Benešre; Füssy Kálmán és Törköly József a választási aktuson nem voltak jelen, Jaross Andor pedig - saját bevallása szerint - üres lappal szavazott.⁶⁴

Beneš köztársasági elnökké való választását tehát a magyar pártok képviselői is támogatták szavazataikkal. Az új elnök ezt akkor köszönettel nyugtázta, s mindjárt a választás lezajlása után személyi titkára útján a következő telefonüzenettel kereste fel a magyar pártok parlamenti klubját: „Beneš köztársasági elnök úr köszöni a magyarok lovgiasságát, őszinteségét és egyenes magatartását, melyet a választások előtt és a választások során tanúsítottak.”⁶⁵

Az államelnöki választás előtti Beneš-audiencia jelentős mozzanat volt a két magyar párt életében. Ugyanis ekkor fordult elő először, hogy felelős csehszlovák politikus tárgyalásokat kezdeményezett az ellenzéki magyar pártok vezetőivel. Várható volt tehát, hogy az elkövetkezendő időszakban a magyar politikai pártok egyre fontosabb szerepet játszanak majd egész Csehszlovákia politikai életében.

Jegyzetek

1 Kovács Endre: *Két háború közt*. Budapest 1944., 26.

2 Uo. 28.

3 Uo. 30.

Regio – Kisebbségtudományi Szemle 1. évf. 3.sz. (1990. július)

- 4 Steier Lajos: *A csehszlovákiai magyarság politikája*. Magyar Szemle, 1933. április, 373., 377.
- 5 Egyhangúlag választotta meg új pártvezetőségét az országos keresztényszocialista párt. Prágai Magyar Hírlap, 1932. december 1., 1-2.
- 6 Uo.
- 7 Új magyar erőforrások. Prágai Magyar Hírlap, 1932. december 1., 1.
- 8 Egyhangúlag Esterházy Jánost választották meg az országos keresztényszocialista párt elnökévé. Prágai Magyar Hírlap, 1932. december 15., 3.
- 9 Esterházy János az országos keresztényszocialista párt munkafüladatairól. Prágai Magyar Hírlap, 1933. május 9., 2.
- 10 Szent-Ivány a meg nem alkuvó nacionalizmus programját fejtette ki a magyar nemzeti párt lévai nagygyűlésén. Prágai Magyar Hírlap, 1933. május 16., 3-4.
- 11 Uo.
- 12 Uo.
- 13 A magyar nemzeti párt adminisztrációs központját Losoncról Komáromba helyezték át. Prágai Magyar Hírlap 1933. június 1., 2.
- 14 Betiltották a magyar nemzeti párt ifjúsági kongresszusát. Prágai Magyar Hírlap 1933. június 11., 2.
- 15 Lelkesedő tömegek részvételével folyt le a magyar nemzeti párt ifjúsági kongresszusa Érsekújvárott. Prágai Magyar Hírlap, 1933. június 18., 5.
- 16 A magyar nemzeti párt impozáns gyűlései Gömörben. Prágai Magyar Hírlap, 1933. július 1. 3.
- 17 Serényen folyik a magyar nemzeti párt szervező munkája. Prágai Magyar Hírlap, 1933. július 2., 3.
- 18 Jaross Andor: A „Fiatal Magyarok Munkacsoportja”. Prágai Magyar Hírlap, 1933. július 7., 1.
- 19 Megalakult Pozsonyban a magyar nemzeti párt első munkásszakosztálya. Prágai Magyar Hírlap, 1933. június 28., 3.
- 20 „A meg nem alkuvó ellenzéki politikai az egyetlen reménysugár, mely Szlovenszko sorsának jobbrafordulását biztosítja”. Prágai Magyar Hírlap, 1933. június 29., 3.
- 21 Uo.
- 22 A szlovenszkoí országos hivatal betiltotta a magyar nemzeti párt ifjúsági szervezkedését. Prágai Magyar Hírlap, 1933. július 21. 1.
- 23 A magyar nemzeti párt ifjúsági csoportjainak betiltása ügyében Pozsonyban sürgősen összehívták a magyar nemzeti párt végrehajtó bizottságát. Prágai Magyar Hírlap, 1933. július 22., 3-4.
- 24 Uo.
- 25 A magyar nemzeti párt szózatot fordult ifjú választóihoz. Prágai magyar Hírlap, 1933. július 23., 3.
- 26 Az országos hivatal megengedi a magyar nemzeti párt ifjúsági szervezetének működését. Prágai Magyar Hírlap, 1933. július 27., 3.
- 27 Házkutatások a magyar nemzeti párt vezetőinél. Prágai Magyar Hírlap 1933. július 26., 3.; Folytatják a házkutatásokat a magyar nemzeti párt vidéki vezetőinél. Prágai Magyar Hírlap, 1933. augusztus 1., 3.; A belügyminisztérium megfosztotta tisztségétől Szepsi magyar nemzeti párt városbíráját. Prágai Magyar Hírlap, 1933. augusztus 2.,3.
- 28 Jaross Andor. Nyári szünet után. Prágai Magyar Hírlap, 1933. szeptember 6.,1-2.
- 29 Szent-Ivány: Nincs szükségünk arra, hogy titkos eszközöket alkalmazzunk nagy céljaink elérésében. Prágai Magyar Hírlap 1933. szeptember 8., 3.
- 30 Betiltották a magyar nemzeti párt munkásszervezeteinek pozsonyi alakuló gyűlését. Prágai Magyar Hírlap, 1933. szeptember 10., 3.
- 31 A Prágai Magyar Hírlap megjelenését három hónapra betiltották. Híradó, 1933. szeptember 17., 1.
- 32 A magyar nemzeti párt impozáns szepsi országos nagygyűlést feloszlatta a járási főnök. Híradó, 1933. szeptember 19., 3-4.
- 33 Szent-Ivány József: Megújulás lesz. Prágai Magyar Hírlap, 1933. december 17.,1.
- 34 Szent-Ivány József: Gondolatok 1934 első napján. Prágai Magyar Hírlap. 1934. január 1., 1-2
- 35 Nemzeti alapon a kisebbségi jogokért és a demokráciáért. Prágai Magyar Hírlap, 1934. április 25., 7. old.
- 36 A magyar nemzeti párt nagyszerű körzeti gyűlése Tornalján Törköly, Füssy, Jaross, Nitsch, Holota, Salkovszky és Fodor részvételével. Prágai Magyar Hírlap, 1934. június 13., 4.
- 37 Jaross Andor: Mi történt Németországban? Prágai Magyar Hírlap, 1934. július 8., 1-2.
- 38 Szvatkó Pál: A halott Dollfuss. Prágai Magyar Hírlap, 1934. július 29., 1.
- 39 Jaross Andor: Az osztrák seb. Prágai Magyar Hírlap, 1934. július 27., 1.
- 40 Beneš húsvéti nyilatkozata a magyar kérdéstről. Prágai Magyar Hírlap, 1934. április 4., 2.
- 41 A szlovák-magyar testvériség s a magyar egység impozáns megnyilatkozása jegyében folyt le a keresztényszocialista párt lévai körzeti gyűlése. Prágai Magyar Hírlap 1934. április 25., 5.
- 42 Nagy tömegek hallgatják Dél-szlovenszkon az országos keresztényszocialista párt szónokait. Prágai Magyar Hírlap 1934. május 9., 2.

Regio – Kisebbségtudományi Szemle 1. évf. 3.sz. (1990. július)

- 43 Tizenöt napi államfogházra ítélte a kassai bíróság Esterházy János szepszi népgyűlésen mondott beszéde miatt. Prágai Magyar Hírlap, 1934. június 21. 5.
- 44 Jaross Andor: Támadások pergőtűzében. Prágai Magyar Hírlap, 1934. augusztus 19., 1-2.
- 45 (fg). Újjászületés. Prágai Magyar Hírlap 1934. december 22. 1.
- 46 Rákóczi esztendeje. Prágai Magyar Hírlap, 1935. január 15., 1.
- 47 Rády Elemér: *A felvidéki magyar politika húsz éve. (1918-1938) Felvidéki mártírok és hősök aranykönyve.* Budapest 1940., 127-128.
- 48 Darvas János: *Politikai életünk...* i.m. 77. (m.f.)
- 49 Krajínsky vestník pre Slovensko. 1935. június 12., 315-316.
- 50 Kranínsky vestník pre Slovensko. Príloha k 2. čís. zo dňa 10. januára 1936., 1-2., 18.
- 51 Ortutay Tivadar: *Cseh világ a Kárpátokban.* Ungvár 1941., 119. (m.f.)
- 52 Új Hírek 1935. június 20. (m.)
- 53 Těsнопisecká správa o 3. schůzi poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé v Praze ve středu dne 19. cervna 1935., 44-45.
- 54 Těsнопisecká správa o 4. schůzi poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé v Praze ve středu dne 24. cervna 1935., 46-50.
- 55 Těsнопisecká správa o 5. schůzi poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé v Praze ve středu dne 25. cervna 1935., 84-88.
- 56 Uo.102-104.
- 57 Těsнопisecká správa o 6. schůzi poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé v Praze ve středu dne 26. cervna 1935., 95-99.
- 58 *Az egyesült párt parlamenti klubjának ülése Pozsonyban.* Prágai Magyar Hírlap, 1937. január 17., 3.
- 59 *Az elnökjelöltek.* Esti Újság, 1935. december 15., 2.
- 60 *Sbirka zákonů a nařázení státu československého.* Ročník 1920., 261.
- 61 Beneš elnöké választására vonatkozó iratok és lapkivágások. Országos Széchenyi Könyvtár Kézirattára, Budapest, fond X/11.
- 62 Beneš köztársasági elnök: *„Köszönöm a magyarok lovagiasságát.* Esti Újság, 1935. december 20., 1-2.
- 63 Uo.
- 64 Uo.
- 65 Uo.